

ถอดบทเรียน "5 ไม่" การจัดการขยะของชุมชน

รศ.ดร.ประเสริฐ ภาวนันต์* และ คณะ**

โครงการชุมชนปลอดภัย

ร่วมใส่ใจสิ่งแวดล้อม จัดทำโครงการ
นำร่องใน 4 พื้นที่ศึกษา ได้แก่

- o อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
- o อำเภอเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี
- o อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- o อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

สนับสนุนด้านงบประมาณจากศูนย์
ความเป็นเลิศด้านการจัดการสารและของเสีย
อันตราย สำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษาและวิจัย
ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ระหว่างปี
พ.ศ. 2554-2556 ซึ่งคณะผู้ศึกษาขอขอบ
คุณมา ณ.โอกาสนี้

กระบวนการในการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนที่ผ่านมา
มักจะได้ผลอยู่ในวงแคบ เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านทรัพยากร
ทั้งด้านบุคลากรและงบประมาณ ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ไม่
สามารถเข้าถึงชุมชนได้อย่างทั่วถึง รวมถึงวิธีการในการเข้าถึง
ประชาชนไม่จูงใจให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่นำไปสู่
การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

โครงการ "ชุมชนปลอดภัย ร่วมใส่ใจสิ่งแวดล้อม" เกิด
จากแนวคิดที่จะมุ่งเน้นแก้ไขข้อจำกัดด้านบุคลากรหรือทรัพยากร
บุคคล โดยใช้กระบวนการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยมี
นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา ร่วมกันทำงานและแลกเปลี่ยนประส
การณ์และความรู้ร่วมกับคนในชุมชน

นิสิตนักศึกษาได้ใช้ความรู้และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
เรียนรู้ประสบการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชุมชน ในขณะที่ตัวนัก
วิชาการมีความเข้าใจต่อบริบทของสังคมไทยมากขึ้น และใช้
องค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและการสนับสนุน
ช่วยเหลือคนในสังคม

*ภาควิชาวิศวกรรมเคมี คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย E-mail: prasert.p@chula.ac.th

** วรวิทย์ ประสิทธิ์วิมุติศักดิ์¹, สุภา ศิรินาม¹, นนทพัทธ์ สีอเสรีธรรม¹, ดร.พรทิพย์ วงศ์สุโขโต¹, ดร.วรพจน์ กนกกันตพงษ์¹,
ผศ.ดร.บุญยฤทธิ์ ปัญญาปัญญาผล², ดร.อาวีวรรณ มั่งมีชัย³, ชีรวิทย์ ฟูฟ้า⁴

1 ภาควิชาวิศวกรรมเคมี คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2 ภาควิชาวิทยาศาสตร์อนามัยสิ่งแวดล้อม คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

3 สาขานโยบายสาธารณะ วิทยาลัยนานาชาติ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

4 คณะสาธารณสุขศาสตร์และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

จากการลงพื้นที่ในฐานะโครงการหนึ่งที่พยายามลดปัญหาขยะเช่นเดียวกับโครงการอื่น ๆ ที่เคยมีมา เราพบว่าโครงการต่าง ๆ จะไม่ช่วยแก้ปัญหาได้จริงเลยหรือแก้ได้แต่ปัญหาจะกลับมาเหมือนเดิมหลังจากโครงการจบลง ทีมงานสรุปข้อมูลและประสบการณ์ทั้งหมดพบว่าสาเหตุจาก “5 ไม้” ดังต่อไปนี้

1. ไม้ชัดเจน ทางแก้ที่ (ดูเหมือนจะ) ง่ายและตรงไปตรงมาที่สุดของปัญหาขยะคือการคัดแยกขยะ เพราะขยะส่วนใหญ่เป็นขยะย่อยสลายได้ อีกส่วนหนึ่งคือขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ ซึ่งทั้งสองส่วนมีมูลค่า ถ้าจัดการอย่างดีเราจะมีค่าดำเนินการให้กับสองส่วนที่เหลือ (ของเสียอันตรายและขยะทั่วไป) แต่ปัญหาที่ทีมงานพบคือบางโครงการแยกขยะออกเป็น “ขยะเปียก” “ขยะแห้ง” ซึ่งก่อให้เกิดคำถามตามมามากมายเช่น กระดาษสมุดเปียกน้ำเป็นขยะเปียกหรือไม่? ตอนเจ้าหน้าที่มาเก็บขยะกระดาษเปียกจะแห้งแล้วหรือไม่ แล้วตอนนั้นมันจะกลายเป็นขยะแห้งไหม? เศษอาหารควรเป็นขยะเปียกแล้วเศษไม้แห้งควรเป็นขยะเปียกด้วยหรือไม่? คำถามเหล่านี้ยังไม่สำคัญเท่า “แยกขยะเปียกขยะแห้งไปแล้วอะไร?” ถ้าแยกเพื่อให้เอาขยะเปียกไปทำปุ๋ยได้ ก็ควรแยกเป็นขยะย่อยสลายได้กับไม่ได้จะชัดเจนกว่า

รูปที่ 1 ขยะเปียก-ขยะแห้ง
ที่มา: รูปภาพจาก www.halalscience.org

มาตรฐานประเภทขยะที่ใช้กันทั่วโลกมี 4 ประเภท ซึ่งแต่ละประเภทยังมีสีประจำประเภทให้เข้าใจได้ตรงกันอีกด้วย (ขยะย่อยสลายได้-สีเขียว ขยะนำกลับมาใช้ใหม่ได้-สีเหลือง ขยะอันตราย-สีแดง และขยะทั่วไป-สีน้ำเงิน) “มาตรฐาน” ดูเหมือนเป็นเรื่องเล็ก ๆ แต่แท้จริงแล้วเป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะสิ่งนี้สร้างการรับรู้โดยอัตโนมัติให้คนทิ้งถูกถังเหมือนเรารับรู้โดยทั่วไปว่าสีแดงตรงข้ามกับสีเขียว สีแดงคืออันตราย หยุค ไม่มีมีการเคลื่อนไหว สีเขียวคือดี เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีการเคลื่อนไหว หากเราสร้างการรับรู้สีของถังขยะได้เหมือนกัน ผู้คนจะแยกถังขยะออกได้โดยอัตโนมัติไม่ว่าจะไปที่ไหนเช่นกัน ดังนั้นคำอธิบายจึงมีความสำคัญต่อการรับรู้ของคอนอย่างมา ไม่ว่าจะเป็นคำอธิบายเป็นข้อความ รูปภาพ ตัวการ์ตูน หรือแม้แต่เสียงก็มีความสำคัญ บางโครงการใช้คำอธิบายเชิงสัญลักษณ์และจิตสำนึกเข้าช่วยกระตุ้นอย่างแบบกาย โดยใช้ตัวถังสี มีเพียงฝาที่เป็นสีทึบ ผู้ทำโครงการเพียงทิ้งขยะไว้ในถังอย่างถูกประเภทให้เห็นเป็นตัวอย่าง ผู้ทิ้งที่พอมีจิตสำนึกจะสังเกตเห็นและถูกคิดเองว่าควรทิ้งขยะของตนในถังใด

รูปที่ 2 ความหลากหลายที่ชวนสับสนของถังขยะสีต่าง ๆ

รูปที่ 3 ถังขยะใส

ที่มา: รูปภาพจาก www.coroflot.com/yixudesign/Design-for-Sustainability-Field-Research-of-Recycling

บางโครงการที่เน้นไปที่ขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้อาจแยกขยะเป็นประเภทที่ละเอียดมากขึ้นเช่นขวดพลาสติก กระดาษ กระจกอลูมิเนียม เป็นต้น ซึ่งสร้างความรับรู้ได้ดียิ่งขึ้น ทั้งชัดเจนว่าควรทิ้งถังใดและชัดเจนว่าแยกแล้วมีประโยชน์แน่นอน แต่อย่างไรก็ตามการแยกประเภทมากเกินไปก็อาจเป็นดาบสองคมได้ ทำให้คนทิ้งขยะรู้สึกสับสนเพราะมีจำนวนถังมากเกินไป สร้างความลำบากให้คนทิ้งขยะ

2. ไม่จูงใจ เหตุผลใหญ่อันหนึ่งที่คนทิ้งขยะไม่ยอมแยกขยะกันเพราะผลตอบแทนต่ำหรือไม่มีเลย หลายคนแยกขยะเพราะเอาไปขายได้ คนเหล่านี้มักแยกเฉพาะขยะที่ขายได้ราคาดี ขยะอื่น ๆ ก็ยังคงไม่แยกเหมือนเดิมเพราะไม่ได้ผลตอบแทนอะไร ในอีกมุมมองหนึ่งคือถ้าไม่แยกขยะเขาก็ไม่ได้รับความเดือดร้อนอะไร ไม่ผิดกฎหมาย และไม่ได้รับรู้ว่ามีปัญหาขยะอยู่ ซึ่งปัญหานี้มีอยู่ในสังคมทุกชนชั้นไม่ว่าวันแม่แต่นักวิชาการสิ่งแวดล้อมด้วยตัวเอง

ขอยกตัวอย่างเทศบาลเมืองปาย เมืองที่นักท่องเที่ยวหลั่งไหลไปแทบทุกฤดูกาลโดยเฉพาะหน้าหนาว นักท่องเที่ยวเหล่านั้นคงคุ้นเคยกับเสียงรถอูบอวกและบริโกล ซึ่งสินค้าเหล่านั้นกลายเป็นขยะที่เป็นปัญหากับเมืองปาย “พีดำ” เจ้าหน้าที่เทศบาลผู้เป็นตัวตั้งตัวตีทำให้โครงการแยกขยะของเมืองปายเป็นจริงขึ้นมาสร้างแรงจูงใจให้คนในพื้นที่ โดยการพาไปดูหลุมฝังกลบขยะ ในหน้าฝน ปัญหาหนึ่งของหลุมฝังกลบทั่ว ๆ ไปคือถ้าขยะปริมาณมากยังเปียกอยู่จะใช้รถบดและฝังกลบไม่ได้ (เพราะรถจะติดหล่ม) ขยะจะเน่าและส่งกลิ่นเหม็นไปบริเวณกว้าง พีดำบอกชาวบ้านว่าขยะเยอะมากในทุก ๆ วัน ส่วนใหญ่เป็นขยะย่อยสลายได้ ถ้าปล่อยไปหลุมจะเต็มในไม่ช้าเพราะย่อยสลายไม่ทันและส่งกลิ่นเหม็นหนักกว่านี้ ชาวบ้านถามว่าทำไมจึงไม่เพิ่มหลุมฝังกลบ พีดำยิ้มและตอบกลับว่า “งบฯเรามี เมืองเราเป็นเมืองท่องเที่ยวสำคัญจึงมีงบฯมาก งบฯทำหลุมฝังกลบใหม่มีมาหลายปีแล้ว แต่ยังหาที่ไม่ได้ คุณอยากให้หลุมแบบนี้ไปอยู่ใกล้บ้านคุณไหม?” คำตอบง่าย ๆ สั้น ๆ นี้ทำให้พวกเขาตระหนักว่าถ้าไม่ช่วยกันแยกขยะพวกเขาเองนั่นแหละที่จะเดือดร้อน

รูปที่ 4 ชาวชน อ.ปาย ลองแยกประเภทขยะในหลุมฝังกลบ

3. **ไม่พร้อมกัน** ปัญหาไต่กับไ้แก้มักเกิดกับโครงการใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับคนหลายฝ่าย โครงการแยกขยะก็เช่นเดียวกัน ฝ่ายประชาชนมักจะกล่าวว่า เจ้าหน้าที่เก็บขนขยะมีรถคันเดียว มาเก็บขยะทีไปเทถึงรวมกันหมดทุกที ไม้รู้จะแยกไปทำไม ส่วนฝ่ายเจ้าหน้าที่มักจะกล่าวว่าชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ ทั้งขยะกันไม่ถูกลง จะเก็บทีละถังก็เสียเวลาเปลืองน้ำมัน เก็บทีเดียวโยนทุกถังรวมกันรอบเดียวเสร็จดีกว่า

ปัญหานี้คล้ายกับปัญหาอื่น ๆ อีกหลายอย่างเช่นปัญหาแรงค้ำให้คนหันมาใช้จักรยานแต่รัฐกลับไม่ทำช่องทางจักรยานให้จับขี่ได้อย่างปลอดภัย คนจับขี่จักรยานก็บอกว่าไม่มีช่องทางจักรยาน ไม้อยากจับขี่เพราะรู้สึกไม่ปลอดภัย รัฐก็บอกว่าคนจับขี่จักรยานน้อยเกินไป ไม้คุ้มกับการลงทุนสร้างช่องทางจักรยาน อีกทั้งเสียช่องทางเดินรถอื่น ๆ ไปด้วย

“แดเนียล เฟรเซอร์” พิธีกรรายการ “หลงกรุง” เคยกล่าวไว้อย่างน่าสนใจในช่วงทำสัปดาห์เกี่ยวกับวัฒนธรรมจักรยานว่า “ผมคิดว่าอย่ารอกันไปรอกันมาเลย ถ้ารอให้สร้างช่องทางให้เสร็จอาจต้องใช้เวลามากกว่าอายุขัยเรา เราก็มาเริ่มกันเอง รอเขา รอจนกว่าเขาจะเห็นว่าจักรยานสำคัญ เป็นฮีโร่ในเมืองใหญ่และยอมสร้างทางให้”

รูปที่ 5 รถเก็บขยะเก็บขยะหลายประเภทรวมกัน
ที่มา: รูปภาพจาก www.thairath.co.th/

รูปที่ 6 ถังขยะแบบแยกประเภทแต่มีขยะทิ้งอยู่แบบไม่สนใจประเภท

โครงการแยกขยะก็เช่นเดียวกัน การรื้อให้เริ่มพร้อมกันอาจเป็นไปได้ยากหรือเป็นไปได้เลย คนทิ้งขยะอาจต้องแยกขยะรอไปก่อน รอจนกว่าคนแยกขยะจะมากพอ พอที่จะทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหันมาสนใจแล้วเริ่มทำตาม

4. **ไม่ต่อเนื่อง** โครงการส่วนมากเป็นโครงการระยะสั้น ๆ หวังจะปลูกจิตสำนึกให้ประชาชน แต่จิตสำนึกไม่ได้ปลูกกันได้ ในไม่กี่เดือนหรือปีสองปี และโครงการแยกขยะต้องใช้งบประมาณหลอ่เลียงต่อเนื่อง ดังนั้นพอโครงการจบทุกอย่าง

ก็แทบจะจบตาม อีกทั้งโครงการส่วนหนึ่งก็เป็นเพียงโครงการที่เพียงแค่ว่าพยายามสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรเท่านั้น เพียงให้ได้ขึ้นชื่อว่าเป็นองค์กรสีเขียว หรือมีถึงขยะแบบแยกประเภทตั้งอยู่ แต่ไม่ได้สนใจว่าในถึงขยะนั้นจะทั้งกัน ถูกประเภทหรือไม่

ปัญหาอีกประการหนึ่งคือโครงการบางโครงการถูกล้มหรือลืมนำไปเมื่อเปลี่ยนคณะผู้บริหาร เนื่องจากคณะผู้บริหาร ชุดเก่าและชุดใหม่เห็นความสำคัญของโครงการไม่เท่ากัน และ/หรือไม่อยากสานต่อนโยบายของกลุ่มฯ ทำให้โครงการ ที่ควรจะทำต่อไปเรื่อย ๆ หยุดชะงักลง

5. ไม่ลดต้นทุน หลายโครงการเน้นเพียงวัตถุประสงค์หรือการจัดการที่ปลายทาง เช่น จัดซื้อถึงขยะแบบแยกประเภท ผนวกให้แยกขยะด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ เดินขบวนรณรงค์ เสียงตามสาย ฯลฯ แต่กลับลืมนำการจัดการปัญหาที่ต้นเหตุขยะสำคัญกว่าและใช้งบประมาณด้านต่าง ๆ น้อยกว่า ทั้งเงิน กำลังคน สถานที่ และเวลา โครงการ เหล่านี้จึงมักประสบปัญหาที่ไม่คาดคิดเช่น เมื่อเปลี่ยนถึงขยะเดิม 3 ปีให้กลายเป็นถึงขยะแยกประเภทอย่างละใบ ถึงขยะ ประเภทย่อยสลายได้จะล้นเพราะขยะส่วนใหญ่เป็นขยะย่อยสลายได้ และแม้จะแก้ปัญหาคัดแยกขยะได้ แต่ขยะอันตราย และขยะทั่วไป (ที่นำไปใช้ประโยชน์ไม่ได้) ก็มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สุดท้ายแล้วก็ต้องมีค่าใช้จ่ายในการกำจัดเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และปัญหาหลุมฝังกลบเต็มก็อาจกลับมาอีกครั้งในรูปแบบที่แก้ปัญหาก็ยากยิ่งขึ้นอีกหลายเท่าก็เป็นได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าปัจจัยต่าง ๆ ที่ไม่ส่งเสริมให้เกิดการแยกขยะเหล่านี้ แท้จริงแล้วอาจเกิดมาจาก ปัจจัยเบื้องต้นร่วมกัน 1 ประการ คือ การขาดสำนึกของการดูแลป้องกันตนเองของชุมชนทุกระดับชั้น ประชาชนธรรมดา ที่ไม่ได้ใส่ใจถึงหลุมฝังกลบ อาจไม่ได้รับรู้ถึงผลกระทบของปัญหานี้ ในแง่ของรัฐ ควรมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการดูแล ขยะและของเสียอันตรายมีอยู่มากมายซึ่งแตกต่างกันไปแต่ละท้องถิ่น ทั้งเทศบาล อบจ. อบต. สถานที่ราชการต่าง ๆ ไปจนถึง สถานประกอบการขนาดใหญ่ทั้งหมด แต่หลายท้องถิ่นกลับไม่มีการดำเนินการใด ๆ (แม้แต่การเก็บขยะ!!) เนื่องจากปัญหา หลายประการ ทั้งขาดความรู้ ขาดกำลังคน และขาดจิตสำนึก การจัดงบประมาณสำหรับการจัดการขยะจึงถือเป็นเรื่องฟุ่มเฟือย แทนที่จะเป็นเรื่องจำเป็น ส่วนพื้นที่ที่ดำเนินการอยู่แล้วก็ดำเนินการได้ไม่ครอบคลุมและไม่มีประสิทธิภาพอย่างที่จะควรจะเป็น ทำเพียงแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้นไม่ได้ทำให้ครอบคลุมยั่งยืน

จากประสบการณ์ในพื้นที่ชุมชนขนาดต่าง ๆ กันมา เราจึงขอเสนอแนวทางจัดการขยะได้เป็นหลายลักษณะตาม ขนาดและความเหมาะสมของสถานที่ ดังนี้

1. ชุมชนขนาดเล็ก: ชาวบ้านมักมีวิถีจัดการขยะบางส่วน โดยเฉพาะขยะย่อยสลายเองได้ด้วยตนเอง ทำให้มีปริมาณ ขยะไม่มากนัก ชุมชนเหล่านี้จะมีศูนย์รวมของชุมชนอยู่ที่โรงเรียนหรือวัดซึ่งไม่ห่างจากบ้านเรือนในชุมชนจนเกินไป การแก้ปัญหาจัดการขยะทำได้โดยตรงไปตรงมาไม่ซับซ้อน คือเริ่มต้นที่ศูนย์รวมชุมชน จัดเตรียมจุดรวบรวมขยะเพื่อให้การจัดเก็บเป็นไปได้โดยง่าย นอกจากนี้ควรมีการให้ความรู้ไปพร้อมกัน เช่น การปลูกจิตสำนึก กับเยาวชน เน้นให้เยาวชนนำความรู้และจิตสำนึกที่ได้ไปส่งต่อให้กับครอบครัวและเพื่อนบ้าน ให้เห็นถึงโทษของการละเลยการจัดการขยะโดยเฉพาะของเสียอันตราย
2. ชุมชนขนาดปานกลาง หรือชุมชนเกษตรกรรมที่อยู่กระจัดกระจายไม่หนาแน่น: ชุมชนแบบนี้จะเริ่มมีปัญหา ในการเก็บรวบรวมขยะ เนื่องจากระยะทางที่ห่างไกลจากศูนย์รวมชุมชน หากใช้โมเดลเดียวกับชุมชนขนาดเล็กจะไม่ได้ผล หน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่จัดการขยะก็ต้องใช้งบประมาณมากในการดูแลขยะมากเพราะบ้านแต่ละหลังแต่ละชุมชนอยู่ห่างไกลกันมาก ทางออกที่ดีคือควรมีหน่วยงานเอกชนเป็นส่วนหนึ่งของระบบการจัดการ คือใช้แรงขับเคลื่อนทางเศรษฐศาสตร์ช่วยผลักดัน รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้เรื่องการแยกขยะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมูลค่าของขยะหลายชนิด ในขณะที่เดียวกันก็ประสานงานกับเอกชนให้เก็บขยะมีค่าเป็นประจำและทั่วถึง หรือช่วยเก็บรวบรวมบางส่วนที่เข้าถึงยากเองโดยได้ดำเนินการส่วนหนึ่งจากการขายขยะมีค่า เหล่านั้น อีกทั้งยังสามารถส่งเสริมให้ประชาชนนำขยะบางอย่าง เช่น ขยะย่อยสลายได้มาใช้ประโยชน์ได้ด้วย

3. ชุมชนปานกลางที่อยู่ห่างไกล: ชุมชนแบบนี้ต่างจากชุมชนขนาดปานกลางทั่วไปที่ เนื่องจากมีที่ตั้งอยู่ห่างจากแหล่งกำจัดหรือรับซื้อขยะ เช่นชุมชนที่อยู่บนหุบเขาหรือเกาะ การขนส่งขยะที่ไม่มีค่า รวมทั้งขยะมีค่าแต่ราคาถูกบางชนิดไปจัดการนอกพื้นที่ไม่คุ้มค่า เพราะต้องใช้ต้นทุนสูงทั้งเชื้อเพลิงและเวลา ดังนั้นนอกจากแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์ซึ่งมีรัฐเป็นศูนย์กลางแล้ว ยังต้องมีทางเลือกอื่นในการนำขยะบางชนิดที่ราคาถูกหรือไม่มีราคามาใช้ใหม่ในรูปแบบอื่น เช่นขวดแก้วต้องนำมาบดใช้ผสมปูนทำผนังหรือทางเท้า หรือใช้ขวดทำผนังโปร่งแสงสำหรับลดการใช้ไฟฟ้าเพื่อแสงสว่าง การนำยางล้อใช้แล้วมาบดผสมกับยางมะตอยเพื่อใช้ปูพื้นสนามเด็กเล่นหรือทางเท้า การรวบรวมขยะย่อยสลายได้มาหมักทำปุ๋ยจำหน่ายให้กับประชาชนในราคาถูก เป็นต้น ส่วนขยะอื่น ๆ ที่เป็นอันตรายหรือนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ไม่ได้แล้วต้องรวบรวมแล้วนำไปกำจัดหรือฝังอย่างถูกวิธี หากในชุมชนไม่มีแหล่งกำจัด จำเป็นต้องรวบรวมให้ได้ปริมาณมากพอแล้วส่งกำจัดนอกพื้นที่เป็นครั้งคราวไป เพื่อลดต้นทุนการขนส่งให้เหลือน้อยที่สุด
4. ชุมชนขนาดใหญ่: มีขยะในปริมาณมาก พื้นที่ที่มีความซับซ้อน ประกอบด้วยชุมชนย่อย ๆ หลายชุมชน ภาครัฐต้องมีการจัดการแบบครบวงจร เข้าใจลักษณะขยะและปัญหา ข้อจำกัดของแต่ละพื้นที่ แก้ปัญหาให้สอดคล้องกับพื้นที่นั้น ๆ และสอดคล้องกันทั้งระบบ ต้องมองชุมชนขนาดใหญ่เป็นเขตของชุมชนขนาดย่อยหลายแบบประกอบกัน เช่น ชุมชนใหญ่ที่ประกอบด้วยสถานศึกษา ศูนย์การค้าขนาดใหญ่ โรงพยาบาล ชุมชนขนาดเล็ก และที่อยู่อาศัยที่เป็นตึกสูง แต่ละส่วนอาจมีขยะบางอย่างมากเป็นพิเศษ เช่น ศูนย์การค้า ส่วนที่ขายอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และโทรศัพท์มือถือจะมีของเสียอันตรายอยู่มาก ส่วนศูนย์อาหารจะเป็นขยะย่อยสลายได้ ส่วนสำนักงานมีขยะรีไซเคิล โรงพยาบาลก็มีขยะติดเชื้อและขยะย่อยสลายได้ ที่อยู่อาศัยก็จะมีขยะย่อยสลายได้และขยะทั่วไป เป็นต้น ระบบการจัดการขยะจึงต้องเน้นให้สอดคล้องกับแหล่งที่มาของขยะเหล่านั้น อีกทั้งยังสอดคล้องกันทั้งระบบเช่น จัดเก็บขยะบางประเภทในวันเดียวกันทั้งระบบเพื่อความสะดวกกับผู้เก็บรวบรวม มีจุดรวบรวมขยะแต่ละประเภทตั้งอยู่ในที่เหมาะสมกับจุดเกิดขยะ นำขยะไปกำจัดหรือใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในขณะที่เดียวกันก็ใช้สถานศึกษาเป็นตัวขับเคลื่อนระบบให้ยั่งยืนด้วยการณรงค์และให้ความรู้เพื่อสร้างความรับรู้กับผู้ก่อเกิดขยะ ให้ตระหนักถึงผลกระทบของขยะแต่ละประเภท กลไกระบบการจัดการที่สร้างขึ้น และประโยชน์ของระบบการจัดการทั้งหมด เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนทั้งหมดไปพร้อม ๆ กัน เป็นต้น

ในด้านของผู้บริโภคทั่วไป ซึ่งเป็นผู้ก่อกำเนิดขยะที่แท้จริง ถ้าไม่คิดจะลด ไม่แยก ไม่เคยนำกลับมาใช้ใหม่ ทั้ง ๆ ที่เราไม่จำเป็นต้องรอใครเริ่มก่อน ผลเสียจากการไม่ทำสุดท้ายต้องย้อนกลับมาตกอยู่ที่เราเองไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ดังนั้นเพื่อตัวเราเอง เพื่อลูกหลานของเราในอนาคต เลิกโทษกันไปมาแล้วกลับมาคิดใหม่ เริ่มต้นใหม่ ตั้งแต่ที่ตัวเราเองกันดีกว่า

เอกสารอ้างอิง

ประเสริฐ ภาสันต์ และ คณะ รายงานฉบับสมบูรณ์ “โครงการชุมชนปลอดภัย ร่วมใส่ใจสิ่งแวดล้อม” สนับสนุนโดย ศูนย์ความเป็นเลิศด้านการจัดการสารและของเสียอันตราย สำนักงานสำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษาและวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, พ.ศ. 2556.